

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

מוקד העירוב השכונתי
בני ברק
054-84-83-320

גליון מס' 83
אדר א' תשע"ו

עין, הרי זה מקלקל את עיקר הצורה של הפתח, ואינו כשר אף לדעת המתירים חוט שמתנדנד ברוח. [ודין זה דומה למש"כ האחרונים לגבי עמודי הטלגרף, שרצו לעשות עירוב ע"י חוטי הטלפון, וע"י שיעמידו תחתיהם לחיים. ואחד מהאחרונים כתב שמספיק שיעמידו שני לחיים בכל צד של העיר ואע"פ שיש כמה עמודים שמחזיקים את החוט באמצע, והחוט משנה זווית שהרי העמודים אינם בקו ישר ממש, מ"מ אפשר להחשיבם כאילו הם צוה"פ אחת ארוכה. אבל שאר האחרונים לא סוברים כן והתירו רק כאשר עושים לחיים לכל עמוד, שכל קטע יהיה צוה"פ לעצמו].

תיקון העירוב ע"י הרפתן

המשתתפים בבדיקה צילמו היטב את הבעיה, כדי שיוכלו להראות אותה לבחורים, וללמדם את ההלכה, ואח"כ פנו לאחראי על העירוב ביישוב והודיעו לו על הבעיה, כדי שיתקן אותה שיהיה עירוב מכאן ולהבא. לאחר שבוע וחצי הם באו עם הישיבה ביום שישי בצהריים, והחליטו שילכו לבדוק כיצד האחראי התייחס לדבריהם, וכיצד הוא תיקן את הדברים. הם באו אל הרפת, הביטו אחרי הרפת, והנה העמודים העקומים אינם, ואין בכלל חוט של עירוב. במקום שהוא יתקן אותם, הוא הוריד לגמרי את העירוב, היתכן? הם תמחו והתפלאו. השעה כבר היתה קרובה לשבת, והם התקשרו לאחראי לשאול מה קרה לעירוב, איזה פתרון הוא מצא לעשות במקום צורות הפתח. האחראי אמר להם שהוא לא תיקן בעצמו, אלא אמר לרפתן בעל הרפת הסמוכה שיתקן את העירוב, ואינו יודע מה בפועל הוא עשה. אמרו לו אנו נמצאים כאן, ורואים שאין חוט של עירוב כלל. מיד יצרו קשר עם הרפתן, והרפתן אמר בפשטות, שהוא הבין שלא צריך אותם, כיון שיש את הברזלים שמסכיב לרפת, שמונעים מהפרות לצאת, והם יהיו העירוב.

הנה מי שמכיר את הברזלים והגדרות שמסכיב לרפתות, יודע שהרווח בין הברזלים הוא 40-30 ס"מ, דהיינו יותר מג' טפחים, ואין לכוד ביניהם. וא"כ למרות שהם מונעים מהפרות לצאת, זה לא כשר למחיצה לעירוב, ויוצא שלכל אורך הרפת אין מחיצות ואין צוה"פ, באורך 600 מטר, והעירוב פסול לגמרי! לאחראי לא היתה ברירה, והוא הגיע במהירות כמה דקות לפני שבת, וקשר חוט ארוך מהעמוד שלפני הרפת עד העמוד הבא אחרי הרפת, ודילג על שני העמודים החסרים לאורך הרפת. כמובן שחוט כזה ארוך, הוא לא עירוב לכתחילה, אך לפחות צריך לעשות מה שאפשר, שלא יטלטלו באיסור.

דין זה של גדרות הרפתות, חשוב מאוד לצינו, כיון שבהרבה ישובים יש רפתות ולולים שנמצאים מחוץ לשטח העירוב, וכיון שהמחיצות שלהם אינן כשרות ע"פ הלכה, אסור לטלטל בתוכם יותר מד' אמות, אפילו לתת חציר לבהמה, מתוך מה שכבר בתוך הרפת [ברוב המקומות מסתמכים היום על כך שהטיפול בשבת נעשה בלא"ה ע"י עובדים גוים, ומ"מ בדרך כלל האדם לא יושב בחיובק ידים, אלא בא לעזור, וצריך להיזהר מאוד בדין טלטול יותר מד' אמות].

חובת הזהירות מתיקונים ע"י מי שאינו בקי בהלכות

ראש הישיבה מיהר לחזור אל המקום שבו התארחו בני הישיבה באותה שבת, ועכשיו היה לו סיפור נוסף מבדיל, שאותו הוא לא כתב בדפים, מה קורה כשסומכים על רפתן שיתקן את העירוב. הרי הוא מתקן לפי דעתו, בלי שלמד אף פעם את ההלכות, וברור שיכול לפסול את העירוב, עוד יותר גרוע ממה שהיה לפני כן. חובה גמורה היא שתיקון העירוב יעשה ע"י מי שידע את ההלכות, שבקי בהן ובפרטיהן, ויש לו נסיון בפרקטיקה של זמננו, לדעת מה כשר למחיצה, ומה בדרך כלל אינו כשר למחיצה. ואם המצב ביישוב, שמהוסר ידיעה זו סומכים על כך שכל תושב פשוט יתקן את העירוב, הרי אי אפשר לקרוא לזה עירוב. כמה זהירות

ישיבות שדואמות מראש לעירוב במתחם שבו מתארחים

בחודשים האחרונים מתרחבת תופעה חדשה, המעידה על התקדמות נוספת במודעות של הצבור לנושא החשוב של העירוב, בפרט כשנמצאים במקומות נופש, שהדרישה הכללית לעירוב באותן מקומות, פחותה בהרבה מהדרישה והקפדה באזור מגורים של משפחות האברכים. לאחרונה היו כמה ישיבות שארגנו שבת ישיבה ביישוב שונים, והתקשרו לפני כן למוקד העירוב לבקש, שמישהו יבוא לראות את העירוב של המתחם שהם נמצאים, או לעשות עירוב למתחם שהם נמצאים, כדי שלא יטלטלו על סמך העירוב הכללי.

אחת מהישיבות שבכל שנה שהם נוסעים, דואגים לסדר עירוב למקום שבו הם מתארחים, החליטו הפעם לנצל את ההזדמנות לעורר את הבחורים על בעיות שיכולות להימצא ביותר בעירובים ביישובים, שבהם יותר קשה לפקח על העירוב, ויש פחות תקציב ודרישה להשקעה הגדולה הנצרכת, ולכן למרות שיש הרבה מקומות שהאחראי מסור מאוד, מוצאים בהם דברים שאין ראוי לסמוך עליהם. ראש הישיבה יצר קשר שבועיים קודם עם אחד מהת"ח המומחים לבדיקת עירובים, וביקש שיסע איתו כבר עכשיו כדי להראות את הדברים, ולהתכונן למסירת השיעור, ע"י ליבון ההלכות עם מקורותיהם. הת"ח נסע עמו, וציין כמה דברים, הדברים צולמו ע"י הישיבה, והודפסו כעין מתכונת הגליונות שלפנינו. בין התמונות היו עמודים עקומים בצורה מוגזמת, וחדר שהוא רשות היחיד שנמצא תחת החוט, ועוד כמה דברים. הישיבה חילקה את הדפים לבחורים, ודנו בהם באותה שבת, בשיעור שנמסר לכל בני הישיבה. הדברים יצרו על הבחורים רושם עצום, המעורר לדקדוק ההלכה וההקפדה על כשרות ראויה ע"י ת"ח בקיאים, גם בנושאים כאלו שאנשים חושבים שאין בהם בעיות הלכתיות, ואפשר לסמוך על כל מקום שהוא.

חוט שמשנה זווית באמצע צורת הפתח

בין הדברים שהם ציינו, היה מקום אחד שהעמודים עמוד סמוך לרפת בקר, והעמודים התעקמו במשך הזמן ונטו לכיוון הרפת. והנה מלבד הנושא שהעמוד עקום, שבו מקילים בעירוב של הישוב, מכח ההכרח, היתה שם בעיה יותר חמורה, שראש העמוד נכנס בין העמודים של גג הרפת, והם הסיטו את החוט לצד, דהיינו שהחוט שינה זווית באמצע צורת הפתח. באופן זה חסר בעיקר צורת פתח, כיון שהמשקוף אינו הולך בקו אחד מעמוד לעמוד, אלא יוצא מבין העמודים וחוזר.

והנה יש שרוצים לדמות דין זה לחוט המתנדנד ברוח, שהמשנ"ב (סו"ס שס"ב) הביא מחלוקת אחרונים, ולא הכריע כ"כ בדבר. והחזו"א (סי' ע"א סק"י) פוסל באופן שהנדנד גורם לחוט לצאת מבין העמודים, כיון שאז אמצע החוט נחשב מן הצד של העמודים, [וממילא החוט נפסל גם כשאינו מתנדנד, כיון שאינו ראוי לעמוד בכשרותו ברוח מצויה]. לפ"ז יש לומר שגם כאשר יש עמוד שמוזי את החוט, יהיה תלוי במחלוקת הנ"ל, וא"כ י"ל לגבי עירוב של ישוב שבמקרה כזה סמכו על השיטות המתירות חוט מתנדנד.

אבל דעת הרבנים שהמחלוקת הנ"ל היא רק בחוט מתנדנד, שבעיקרון הוא עומד בקו ישר בין העמודים, ואמנם הוא מתנדנד ברוח אך מיד חוזר למקומו, לכן יש לדון אותו כפתח עם משקוף ישר, שלדעת המתירים הוא כשר. משא"כ כאשר יש דבר המסיט את החוט בצורה קבועה, כגון שנתקע בעמודי הרפת או בענף של

צריכים בענין זה, שתלוי בו שמירת שבת של מאות אלפי אנשים, וטעות קטנה, יש בה מכשול עצום רח"ל.

מעלת העירובים השכונתיים בנושא הענפים שפוגעים בחוטים

דבר נוסף שהם גילו בעירוב של הישוב, במקום אחד היה ענף של עץ שקרס ונפל על חוטי העירוב. הענף נשאר תלוי על החוט ומוחובר מעט לעץ, ומשך את החוט למטה ולצד. ולכן שוב היתה בעיה שהחוט אינו הולך בקו ישר, אלא יורד למטה, וגם יוצא לצד מכנגד בין העמודים באופן משמעותי מאוד. הישיבה הודיעה על כך לאחראי מטעם הישוב, והוא תיקן את הדבר.

בעיות מסוג זה מצויות מאוד דוקא בעירובים העירוניים ובישובים, כאשר העמודים והחוטים של העירוב נמצאים במקומות שיש עצים שאינם קרובים לרחובות ולבתים, ושם אנשים לא עוברים כ"כ, ולא אכפת לאף אדם שיש שם עץ שנפל, רק האחראי על העירוב, אדם יחיד ובודד, צריך לפקוח עין על היקף של עיר

שלימה או ישוב שלם, וקשה מאוד שיבחין בענף עץ שנפל על החוט, אא"כ החוט נקרע, או שהוא ירד באופן שניכר מכל צד. בעיה זו כמעט שאינה קיימת בעירובים השכונתיים, מכמה סיבות. דבר ראשון יש מעט צורת הפתח ובודקים אותם מקרוב, ובדרך כלל בהליכה רגלית, ולכן קל יותר להבחין בענף שנפל על החוט. דבר שני, עירוב שכונתי נמצא

בסמוך לבתים וברחובות העיר, שאם ענף נוטה ליפול הוא בלא"ה מסכן חיים, ומיד ידאגו לקצוץ אותו. לכן מבחינה זו יש מעלה גדולה מאוד לעירובים השכונתיים.

אמנם הבעיה הזו קיימת גם בעירובים השכונתיים בצורה אחרת, כאשר ענף של עץ גדל ונוגע בחוט, ובתחילה שרואים את הענף מתקרב לחוט, אומרים שיש עוד זמן, עד שפתאום מגלים שהוא המשיך לגדול במהירות והזיז את החוט. ועל דבר זה יש לעורר ולחזק, לפקוח עין שלא יהיו ענפים סמוכים לחוטים כלל, ואם ענף מתקרב לחוט, יש להקדים ולקצוץ.

מתחם מוקף גדר, והעירוב דוקא על צורות הפתח

מקרה נוסף מיישיבה שהיתה במקום אחר, במתחם של הרבה מוסדות בסמוך לאחת הערים בצפון, ואמרו להם שהמתחם כולו מגודר היטב כפי שחייבים ע"פ החוק, וא"כ ברור שהעירוב שם הוא מצוין. יחד עם הישיבה היו כמה משפחות שהיו קשורות לצוות הישיבה, והן למדו מהגליונות שאי אפשר לסמוך על נתונים שלא הגיעו ממקור מוסמך לעירוב, בערוב יש הרבה הלכות והרבה פרטים שאינם נדרשים ע"פ החוק, וברור שאדם שאינו בקי בהם, לא יודע מה צריך לבדוק ולברר, והעירוב הוא לא רק הגדר.

אותן משפחות פנו למוקד העירוב [כל משפחה לעצמה] ושאלו האם ידוע על כשרות העירוב במתחם הזה. במקרה זה המקום עדיין לא נבדק ע"י מומחי העירובים, ולכן המשיב חקר אותם על כל מיני פרטים שנצרכים לכשרות, וביניהם האם יש שטחים פנויים שגדלים בהם קוצים דינם כקרפף.

בתוך כדי שיחה הבחין השואל בשטח קוצים, הוא התקרב יותר והוא רואה עמודי עירוב לאורך השטח. השואל שמח מאוד שהוא רואה שמישהו טיפל שם בעירוב, אפילו בדבר כזה שיש עירובים עירוניים שמקילים בו, א"כ בודאי שיש שם עירוב כשר. אך המשיב קטע את שמחתו, ואמר לו שמראיית כמה עמודים עדיין לא יודעים שהעירוב כשר, אלא תמשיך ללכת לאורך העמודים, ותראה האם הם סוגרים את ההיקף של שטח הקוצים בצורה טובה. השואל אמר שהשטח הוא גדול, והוא יתקשר כשיגמור את הסבוב. לאחר מכן הוא התקשר ואמר שכל החוטים היו טובים, אבל החוט האחרון שמתחבר לגדר החיצונית, ומשלים את ההיקף, היה קרוע!

גם כשרואים עמודים עם חוטים, יתכן שההמשך קרוע

כבר בשלב זה הוא למד וחווה בעצמו פרק במשנת העירובים, שיתכן שורה ארוכה של עמודים וחוטים, ובסוף חוט אחד קרוע מבטל את הכל. בכל זאת הוא התפלל, אם השקיעו כ"כ הרבה עמודים, בודאי יש מישהו מאחורי הדברים שידוע שהם נצרכים לעירוב, א"כ מדוע הוא השאיר כאן חוט קרוע, וכי הוא לא בודק ביום שיש? השואל האריך פנה לאחד מהצוות המקומי שהיה במקום, ושאל אותו לפרש הדבר. והוא השיב לו שהם סבורים שכבר לא צריכים את העמודים לעירוב, הם נעשו כאשר היתה שם צמחיה קשה וגדולה יותר, וכעת שהם רק קוצים דקים, אינם פוסלים את העירוב, ולכן הם לא משגיחים על צורת הפתח. האברך הביט

בקוצים, וראה שהם צפופים וגודשים את השטח, באופן שאין אפשרות לעבור בהם כלל, וגובהם מגיע למטר! שוב הוא התפלל האם זה נקרא קוצים דקים, ולכן הוא בקש מהם בכל זאת שיתקנו את החוט, כיון שלדעת רבותינו [הגר"ש אלישיב זצ"ל והגר"נ קרליין שיבדלחט"א] גם קוצים כאלו פוסלים את העירוב, והם הסכימו, ואכן התקשרו כשעה לאחר מכן שכבר קשרו את החוט.

ממקרה זה ניתן ללמוד כמה חשוב לשאול כל דבר את המומחים לעירובים, ולא להסתמך על ההבנה הפשוטה, גם כשהיא נראית נכונה וכל כך "פשוטה", הרי יש גדר טובה, ומה צריך יותר מזה. אלא שכאמור יש צורך להקפיד על דברים נוספים, שמחמתם יש מקומות שהעירוב הוא בכלל לא הגדר, אלא צורות הפתח שעוברות בתוך המתחם, שכבר אין מי שבודק אותם. בנוסף, לא בכל מקום שיש עמודים וחוטים, יש מי שבודק אותם. וגם כשרואים הרבה עמודים וחוטים, צריכים לבדוק אותם עד האחרון שבהם.

קוצים גבוהים יותר ממטר מסביב לעמודי העירוב

לאחר שתקנו את החוט והשלימו את ההיקף שמוציא את שטח הקוצים, התקשר האברך השני [שבינתיים כבר מצא את חברו השואל הנ"ל בודק את החוטים, ע"י שעמד בקשר עם המוקד], ושאל על בעיה נוספת שקיימת בצורות הפתח עצמן, המשיב של המוקד חקר את השואל על כשרות הצוה"פ, האם החוטים יושבים מעל גבי העמודים ולא מן הצד, ואם העמודים ישרים, ומתוך כך ציין השואל שהקוצים גדלים גם בשטח שבו עומדות צורות הפתח, והעמודים עטופים בקוצים. המשיב חקר אותו האם הם קוצים מרווחים שמתנדנדים ברוח, והוא השיב לא, הקוצים צפופים מאוד ואינם מתנדנדים ברוח. שאל המשיב האם הם נמוכים מ"י טפחים, שלפחות אין להם דין מחיצה. והוא השיב שהקוצים ודאי גבוהים יותר מ"י טפחים, הם מגיעים לגובה רוב גופו, דהיינו יותר ממטר!

המשיב ניתח את הנידון, שיש כאן שתי בעיות הלכתיות. א. הקוצים שגבוהים י טפחים, הם מחיצה המחלקת את צורת הפתח, ופוסלת לדעת החזו"א, והיינו שבעירוב שכונתי לא מתירים כזה דבר. אמנם יתכן לומר שאין להם דין מחיצה, מפני שאין מקום שקוצים גבוהים י טפחים מהמקום שלפניהם, כיון שכל השטח מכוסה בקוצים, ודרך הקוצים שבקצוות הם נהיים נמוכים יותר ויותר, ולא בבת אחת יורדים י טפחים. וכדי שיחשבו מחיצה, צריך שיהיה מקום שהם גבוהים י טפחים מהשטח שלפניהם, [לפחות בתוך משך ד' אמות, כשיעור תל המתלקט]. אמנם למעשה אי אפשר לסמוך להתייר ע"פ"ו, כיון שמשפיק כל צוה"פ היהיה מקו אחד שהקוצים גבוהים י תחת צורת הפתח, וההיקף נפסל וכולו נאסר.

ב. במצב כזה שהקוצים צמודים לעמוד, יש בעיה נוספת שמורים הרבנים, שהעמוד נחשב מקולקל, ויש בו את הדין של פתחי שימאי, ודין זה קיים גם כאשר הקוצים הם פחות מ"י טפחים, כל שהם מעל ג' טפחים מהקרע. וגם בדין זה בעירוב עירוני לא יפידו כ"כ עליהם, אבל זה רחוק מעירוב שכונתי הראוי למשפחות אברכים.

שני האברכים הסיקו מיד שעירוב טוב לא יהיה כאן, ובכל זאת הם שאלו האם לנשים או לקטנים אפשר להקל בזה, ומה רמת החומרא במצב של שתי בעיות אלו, כיון שיש כאלו שזקוקים לטלטל מבנין לבנין. המשיב אמר להם שלנשים אין להקל בזה, דבר שלדעת הרבנים יש צורך להקפיד עליו מן הדין, כמקובל בעירובים השכונתיים. אבל לגבי קטנים במקרה שיש צורך, הוא התלבט מאוד מה לומר, אחרי שיש שתי בעיות, וגם מלבד זה לא בדקו ביסודיות את כל המקום, וכמו שמוצאו כאן בעיה, יתכן שיהיו עוד שאלות, ומי יודע מה יהיה דינם. הוא יצר קשר בדחיפות עם אחד מרבני העירובים, והורה להם על פי דבריו.

בענין הסרת השלג מחוטי העירוב בשבת

בענין הסרת השלג מחוטי העירוב, הובא בשני הגליונות האחרונים מקרה שהיה והווה בחודש האחרון באחת הערים בחו"ל בארצות הברית, שהאחראי היה צריך לעבור במהלך השבת ולהסיר את השלג מחוטי העירוב, כדי שלא יגרום לשקיעת החוט ולקריעתו. והקוראים העלו נידון חשוב מאוד, שאם מפילים את השלג מהחוט והוא נופל סנימטר אחד מחוץ לחוט, יש בזה איסור הוצאה של השלג, מרשות היחיד לרמלית. ועי' מה שהתבאר בזה באריכות בגליון הקודם.

והנה מה שהעירו שכאשר החוט שוקע הרי העירוב נפסל ואינו רשות היחיד, וא"כ אין איסור הוצאה כלל. יש לציין שלמרות שצריך להקפיד שחוט לא ישקע, וכמ"ש המשנ"ב (סי' ש"ב שעה"צ ס"ק נ"ו) שצריך ליהרר לתקנו, והחזו"א פסל כשיורד למטה מראשי העמודים. ואפילו בעירובים עירוניים מקפידים על שקיעה שבולטת לעין, מ"מ אין לומר על כך שהעירוב פסול גם לקולא, שיהיה מותר להוציא מתוך העירוב אל מחוץ לעירוב [בתוך ד' אמות] כדין רמלית. לכן אם נופל שלג מבפנים לחוץ, אין לעשות כן בשבת.

חוט העירוב שוקע בשלג יותר ממטר

אמנם לגופו של עניין, התקשר האחראי מחו"ל ואמר שכל הנידון הזה שייך רק בשלג הישראלי, שמדובר בפתיתי שלג, שכל אחד לעצמו ואינם מתחברים יחד, [כפי שציינו את הגמ' בנדה דף יז. ומשנה בטהרות, שישלג אינו חיבור לטומאה], ואין בו דין איגודו במקום אחר [מחוץ לרשות היחיד], וכאשר נוגעים בחוט ומזעזעים אותו, השלג נופל. אבל השלג שבאותו מקום, נעשה קרח תוך זמן קצר, וקשה להוריד אותו כמו הקרח שבמקפאי [מפני שבארץ השלג יורד בקור של מעלה אחת או שתיים מתחת לאפס, ואילו שם הקור שהיה בשבועות אלו הגיע 16 מעלות מתחת לאפס, ובזמן הרוח הגיע 24 מעלות מתחת לאפס, וזה קור שמקפאי שלוליות מים ונהרות, כמובא בפוסקים בהלכות עירובין, עיי' משנ"ב סי' שס"ג סוס"ק קכ"א]. ולכן במקרה שהצטברה כמות שלג על החוט, והיא קפואה, אין כמעט אפשרות להוריד אותה, ואין סיכוי להכשיר את העירוב, כיון שהחוטים שוקעים כמעט עד הקרקע. ומה שמדובר על הורדת השלג, מדובר בשלג שאינו מצטבר [שיש בוה כמה סוגים], אלא שיש מעט שלג על החוט, כעין ציפוי דק והוא נעשה מיד קרח, שאינו נופל בנדנד החוט, אלא האחראי עבר במסירות עם היד לאורך החוט, והמים אותו בידיו. במצב כזה לא נופלות התיכות שלג, כי מדובר בשכבה דקה והיא נמסה ביד, ואין שאלה של איסור הוצאה בהסרת השלג בצורה כזו. אך למרות שהשלג על החוט מועט, הוא גורם מיד לשקיעת החוט בצורה משמעותית מאוד. (אמרנו לו שלציבור יהיה קשה להאמין, והוא שלח את התמונה המצורפת, מהשלג שירד לפני שבועיים, ורואים שהחוט שוקע קרוב למטר, ומדובר תוך פחות מחצי שעה אחרי תחילת ירידת השלג). ובאמת סיבת השקיעה של החוט, אינה רק מחמת כובד השלג, אלא גם מחמת הקור והקפאון.

העולה מן האמור, שבאותו מקום לא היתה שאלה של איסור בהמסת השלג, והנידון הנוכח בגליון הקודם שייך בעיקר לפי מציאות השלג בארץ. ולכל מקום יש לו את ההתמודדות שלו, וההלכות המתאימות למציאות שלו. וטוב להביא כאן מגוון של נידונים, ללמוד להבחין בין שינויי הדינים. ותן לחכם ויחכם עוד.

שיעור סעודה לעירוב ולביעור בתפוחים

בגליון 78 הובא נידון בענין שיעור מזון ג' סעודות בתפוחים, לגבי הדין הנאמר בביעור פירות שבעיית הנוהג בימים אלו, שעד שיעור כזה לא צריכים לבער מן הבית [וגם כשמשייר אותם, לפ"ד החזו"א], האם שיעור הסעודה של ביעור שווה לשיעור סעודה של עירוב הצרות, או שמה בעירוב צריך יותר מביעור, ויש בוה נפק"מ לחומרא לביעור, שאי אפשר לשייר כ"כ הרבה כפי שיעור סעודה לעירוב.

והנה דעת מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, כפי שהובא בספר משפטי ארץ (פרק ל' סעיף ג') ועוד ספרים, שאין השיעורים שווים, ודוקא בעירוב מחשבים את הכמות לפי מה שאדם אוכל סעודה שכולה תפוחים, משא"כ לגבי ביעור מחשבים לפי מה שדרך האדם לאכול בסעודה רגילה, מפני ששיעור כזה שדרך אדם לאכול ביום אחד, לא נמנע ממנו מלהחזיק בביתו.

התפוח מיטין 200 סמ"ק, משמאל 170 סמ"ק כל אחד

ולפי השיעור של סעודה בתפוחים לענין ביעור הוא תפוח אחד לסעודה, ג' תפחים מזון ג' סעודות לנפש, ואם יש ג' נפשות בבית, אפשר להחזיק תשעה תפוחים למשפחה.

אבל בספר חוט שני להגר"נ קרליץ שליט"א (פרק , עמ' שנ"ד) כתב ע"פ החזו"א שאפשר להחשיב את מזון ג' סעודות, באופן שכל הסעודה מתפוחים, והשיעור יהיה שווה לשיעור סעודה בעירוב. ולפי השיעור לענין ביעור יהיה גדול יותר. אבל החוט שני כתב שמ"מ בעירוב עצמו יש מחלוקת בשיעורים, שבשו"ע (סי' שס"ח סעיף ג') הביא שתי דעות אם ב' סעודות הם ו' ביצים או ח' ביצים, ולגבי עירוב כתב המשנ"ב להחמיר שיהיה ח' ביצים, אבל לגבי ביעור שהשיעור הגדול הוא קולא, יש להחמיר שב' סעודות הם ג' ביצים. ועוד כתב שלמרות שלגבי עירוב כתב החזו"א (סי' ק' סק"ו ד"ה ובענין) להניח לפי ח' ביצים של השיעור הגדול (שכל ביצה היא 100 סמ"ק), [וכן מובא במשנ"ב (סי' שפ"ו סק"ט) ע"ש בהערות שבמהדורת דרשון], לגבי ביעור צריך להחמיר את השיעור הקטן (שכל ביצה היא 50-45 סמ"ק). ולסיכום כתב שם ששיעור סעודה אחת לגבי ביעור הוא 135-150 סמ"ק. ושיעור זה הוא בערך כשיעור תפוח אחד (שיעור תפוח רגיל הוא 170-200 סמ"ק). ולפי' למרות שהוא נקט שהשיעור של ביעור שווה לעירוב, יש הבדל גדול ביניהם, והשיעור של ביעור הוא בערך תפוח אחד לסעודה.

אבל באמת זה קשה מאוד לומר ששיעור סעודה הוא כ"כ קטן, בפרט שמדובר שאוכל סעודה של תפוחים. ובשלמא לדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל שהשיעור הוא כדרך שאוכל תפוח בתוך סעודה, מובן שהשיעור הוא פתוח אחד, אבל לדעת החזו"א והחוט שני שאפשר להקל ולהתחשב באופן שכל הסעודה היא תפוחים, הרי ברור שאדם יאכל יותר מתפוח אחד, וגם יותר משני תפוחים. ובאמת שלפי החשבון הנ"ל יוצא שגם לגבי עירוב השיעור אינו גדול כ"כ, מפני שאמנם צריך להחמיר שכל סעודה היא ד' ביצים, ולפי השיעור הגדול, מ"מ הרי זה יוצא שיעור של 400 סמ"ק, וזה כשני תפוחים או מעט יותר, ולכאורה ענינו הרואות שאדם שיאכל סעודה מתפוחים, יאכל יותר. ועיין בשו"ע שם שכתב שבתפוחי יער השיעור הוא מלא הקב, וקב הוא כ"ד ביצים, דהיינו לשיעור הקטן 1200 סמ"ק שהם כששה תפוחים, ולשיעור הגדול הם 2400 סמ"ק שהם כשנים עשר תפוחים, ששה לכל סעודה. וזה שיעור המתקבל לכאורה עם המציאות.

ועכ"פ לגבי ביעור, לדעת הגר"ש אלישיב זצ"ל משערים תפוח אחד לכל סעודה, וענין זה לפי מש"כ בחוט שני הוא שיעור 150 סמ"ק שזה קצת פחות מתפוח אחד לסעודה. וצריך עיון למעשה.

בעיות מצויות בעירוב שמחיצותיו ע"י תל המתלקט

באחת הערים שמוקד העירוב היה שותף בתיקון העירוב בחודשים אלו, היו כמה מקומות שמחיצות העירוב היו ע"י תל עפר גבוה כארבעה מטרים, שעמד לאורך כמה קילומטרים מההיקף שמסביב לעיר. והנה בדרך כלל מן הראוי שלא לסמוך על תל המתלקט שמסביב לעיר, כיון שמצוי בוה הרבה מכשולות, שאין המקום כאן להאריך בהם. יש מקרים שהרוח והגשם סוחפים את החול, ובמשך הזמן יורד מהתלילות. כמו כן יש מצב שהתל נשאר תלול אך נוצר באמצע כעין מדרגות ברוח ד' טפחים, שהם מבטלים את צירוף שיפוע התל, ובפרט לשיטת החזו"א שאפילו מדרגה שאינה ישרה, אלא שיש באמצע ד' טפחים שהשיפוע שבהם פחות מתלילות תל המתלקט, ג"כ נחשב כמדרגה המבטלת את צירוף השיפוע של תל המתלקט. [ועיי' בבה"ל רס"י שס"ב בדעת המשנ"ב בוה, ועיי' מש"כ בוה בגליונות לעיל]. הבעיות האלו מצויות פי כמה כאשר יש אבנים וסלעים על התל. וכן יש עוד הרבה מקרים שבחלק מהאורך הוא משופע בתחתיתו, וחלק מהאורך הוא משופע בעליונו, ואין חיבור בין שיפוע התל העליון לתחתון. ואכמ"ל.

לכן כיום לאחר שמערכות העירובים הגדולות בארץ רכשו נסיון במשך עשרים השנים האחרונות, משקיעים מאוד שלא לסמוך על תל המתלקט בכל מצב שהוא. ומ"מ בעיר הנ"ל היה הכרח מסוים לסמוך על התל, ולכן הוא נבדק ע"י מומחה בעל נסיון, ואכן כשני קילומטר נפסלו מיד, שלמרות הגובה הרב של התל הוא לא היה מתלקט. ולעומת זאת כשלושה קילומטרים של תל הוכשרו לעת זו לסמוך עליהם. ויש להוסיף שאין ללמוד מכך למקרה אחר, כיון שהתנאים הטובים של התל שהוכשר, לא מצויים במקומות אחרים. מפני שהתל הזה נעשה במיוחד על מנת למנוע כניסת אנשים, במקום אחד כדי להבדיל מכפר ערבי, ובמקום אחר כדי לגדור גינה יוקרתית, והם במקום שלא יתכן שירחיבו ויפתחו את התל. לכן דוקא בתל הזה הסכימו להמשיך לסמוך עליו.

חיבור בין התל לשאר צוה"פ של העירוב

והנה בהשתמשות בתל יש בעיה נוספת ידועה, בחיבור בין התל למחיצות וצורות הפתח של המשך גבולות העירוב, והגר"ר חיים קלמנוביץ שליט"א חיבר חיבור מיוחד על הנושא. וביאור הענין בקצרה הוא, שבכל תל משופע, המתלקט י טפחים [שיעור מחיצה] מתוך אלכסון של ד' אמות, יוצא שמקום המחיצה הוא בגובה התל כשכבר יש בו י טפחים, אבל החלק התחתון של התל הוא בכלל שטח הקרקע. וא"כ כשמעמידים עמוד ראשון של צורת הפתח להמשיך את המחיצה

הצמדת גדר לעמוד הסמוך לתל המתלקט

מקצה התל, וקובעים אותו למרגלות התל, יוצא שהוא עדין לא מתחבר למחיצה האמיתית שהיא רק בגובה התל, וא"כ יש פירצה ממקום העמוד עד גובה התל. יש מקרים שאי אפשר כלל לדון בפירצה זו דין עומד מרובה, [מחמת שהצוה"פ בוית שווה ומקבילה לתל, ואם נמשיך את המחיצה בקו ישר, היא לא תפגוש בעמוד. וכמו"כ אם נמשיך את צוה"פ בקו ישר, זה לא יפגע בתל]. אבל גם במקומות שאפשר לדון עומד מרובה, הרי המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק כ"ג) הביא מחלוקת אחרונים לגבי פירצה הסמוכה לעמוד, שהיא פוסלת גם כשיש בה עומד מרובה, (עיי' בשע"צ), והכריע להחמיר אפילו בפירצה של ג' טפחים, ולכן חייבים שהעמוד יהיה מחובר לתל במחיצה גמורה, ולא תהיה פירצה אפילו של ג' טפחים. לפ"ז היה צריך להעמיד את העמוד על גבי התל ממש, כדי שהוא יהיה במקום שכבר נחשב למחיצה. אלא שאם כן העמוד יפסל מסיבה אחרת, מפני שהוא

בעינו זה היתה שאלה נוספת מאחד הישובים בצפון שנבדקו ע"י מוקד העירוב בחודש האחרון. היה קטע קטן כשישים מטרים, שסמכו על תל המתלקט של תעלת ניקוז הסמוכה לישוב, והעמידו עמוד אחד סמוך לתחילת התל, ואחד סמוך לסופו, אך לא כמקרים הנ"ל שהעמוד היה למטה מן התל, אלא בישוב הזה העמידו אותם למעלה מן התל. הרב של אותו ישוב היה מעורב בענין העירוב, והוא השיגה עליו מן הצד, מלבד האחראי שהסתובב במסירות כל שבוע. כמו"כ הוא השקיע בלימוד ההלכות של העירובים מתוקף תפקידו כרב, ואף נמנה על קוראי הגליונות "תיקוני עירובין", בקביעות מידי שבוע, [וזה דבר שאינו מצוי בכל מקום, שהרב עוקב ומפקח שהעירוב נעשה כהלכה, גם כשהאחראי לא בא לשאול אותו, ואכמ"ל]. והנה מתוך העיון בגליונות, הבין הרב שיש בעיה בחיבור בין הצוה"פ לתל המתלקט, ושלה את השאלה למוקד, וקרא לבדוק של המוקד שיבדוק את הדבר [יחד עם בדקית שאר העירוב של הישוב].

במקרה זה העמוד שעמד על ראש התל, היה רחוק מהמקום של ראש התל המתלקט מרחק של מטר, והמטר הזה הוא פירצה הסמוכה לעמוד, ותלויה במחלוקת האחרונים, שהמש"ב מצדד להחמיר בה. בנוסף אמר לו המוקד, שהפירצה הזו יותר חמורה, כיון שתמיד בכל פירצה צריך שיהיה לפחות דין עומד מרובה על הפרוץ, [ואחרי שיש עומד מרובה, יש לדון שבסמוך לעמוד גם זה לא מועיל], אבל אם אין לפירצה היתר של עומד מרובה, ברור שגם פירצה של ג' או ד'

טפחים יכולה לאסור עירוב שלם. ולפ"ו במקרה של אותו ישוב, שהצוה"פ היתה מקבילה לתל באותו צד, שאם נמשיך את צוה"פ בצורה שלה, היא לא תגיע לשפת התל [תוך י' אמות], ואם נמשיך את התל בזווית שלו, הוא לא יפגוש בעמוד של צוה"פ שנמצא מאחוריו [לכיוון חוץ מהישוב]. א"כ אין היתר של עומד מרובה, והיבטים לתקן את החיבור בין העמוד לתל. [ולמעיינים יש לציין, שבעצם ניתן לדון עומד מרובה של שתי מחיצות חופפות, כמבואר בבה"ל (סי' שנ"ח ס"ו) ובחזו"א שם, אך כיון שבמקרה זה העמוד מרובה מהמחיצה הפנימית שהיא התל, יפגוש באמצע חלל צוה"פ ולא כנגד העמוד עצמו, אינו יכול להועיל, כיון שיוצא שהעמוד נמצא מחוץ לעומד מרובה ומחוץ לרה"י, ואכמ"ל].

והנה יש אפשרות לחבר גדר מהעמוד עד לראש התל, כעין הפתרון המוזכר לעיל לגבי עמוד שנמצא למטה מהתל. אבל כיון שכל ההשתמשות בתל המתלקט הוא לא פשוט, ולא מדובר כאן בקילומטר של מחיצה [כמו במקרה הקודם], אלא בסה"כ כשישים מטר, שעם עמוד אחד נוסף באמצע אפשר להשלים את העירוב בלי להשתמש בתל, לכן המליץ לו המוקד שיעשה עמוד וצוה"פ. ומיד באותו שבוע התקינו שם עמוד חדש.

המוקד שיבח מאוד את מעשי הרב שליט"א, שלומד ומעיין בהלכות עירובין, ופוקח עין על קיומם בישוב שתחת אחריותו, ודואג לתקן את הדברים מיד בשעה שהתברר דינם. יתן ה' שימשיך על משמרתו להנחיל תורה וקיום ההלכה, ויראה ברכה ברוחניות וגשמיות. והי רצון שבכל מקום ובכל ישוב יתעוררו לפקח על העירוב ולתקנו כהלכה, וזכות שמירת השבת תעמוד לכולנו, להתברך בברכה והצלחה וכל טוב, ברוחניות וגשמיות.

הגליון בשבוע זה נתרם
לעילוי נשמת
הג"ר דוב בן ר' יוסף זללה"ה
נלב"ע י' אדר א'
ת. נ. צ. ב. ה.

נמצא מחוץ למחיצה, והתל שדינו כמחיצה מומשיך תחת צורת הפתח ופוסל אותה, [והוא יותר מסתם מחיצה, כיון שהתל הוא גבול העירוב, והעמוד שמאחוריו הוא אחורי הכותל מחוץ לשטח המוקף]. וגם אי אפשר להעמיד את העמוד באמצע התלילות של התל, סמוך למקום שמועיל ל"י טפחים, מפני שהתל המשופע נידון המחיצה, דהיינו כדבר מאונך, וא"כ העמוד אינו עומד על קרקע. וכביכול הוא תלוי למעלה מן הקרקע, על סוג של מדרגה.

השלמת מחיצה מהעמוד עד התל, ושיעורה

לכן בהכרח צריך להעמיד את העמוד למטה מן התל, במקום שהקרקע ישירה או לפחות אינה תלולה בשיעור השיפוע של תל המתלקט, ובהכרח יש פירצה בין העמוד למחיצה של התל, שהיא נחשבת רק במקום שהתל מגיע ל"י טפחים.

והפתרון היחיד הוא לסתום את הפירצה הזו ע"י גדר, שתהיה מהעמוד עד המקום שהתל מגיע ל"י טפחים, באופן שיש לו כבר דין מחיצה [והנה בדרך כלל נוצרת פירצה מהעמוד לתל כעין מושולש, כיון שהתל הוא בשיפוע, ויש לדון האם צריך מחיצה י' טפחים לכל אורך הפירצה, דהיינו שגם במקום העליון בתל צריך מחיצה י' טפחים, כדי שמי שעומד על השיפוע יהיה לו מחיצה י', או שמא מספיק להשלים את המושולש לגובה י' טפחים, דהיינו שבמקום שהתל גבוה ה' טפחים, תהיה מחיצה ה' טפחים, ובמקום שהתל גבוה ט' טפחים, תהיה מחיצה ט' טפחים, וכן מסתבר, והטעם משום שהמחיצה הזו מצטרפת עם התל, להחשב י' טפחים כלפי שטח הקרקע הישר שלמטה, וכך מקובל לעשות].

שיעור אורך המחיצה הסמוכה לעמוד

בעירוב של העיר הנוכרת, שהעירוב תקון ע"י עובדי מוקד העירוב, דאגו להוסיף גדרות בכל מקום שהיה חיבור מהעמוד לתל, כדי שלא יהיו פירצות כנ"ל. והנה היו עמודים שלא היו סמוכים כ"כ לתל, וכן היה מקום שהיה קצת ספק האם התל למטה מתלקט עד י' טפחים, או שיש מדרגה ישירה שמפסיקה את התל אחרי ה' טפחים, וצריך להשתמש בגובה העליון של התל. וא"כ למרות שהעמידו גדר למטה בסמוך לעמוד, יתכן שעדיין יש פירצה, מהגדר עד המקום שהתל מקבל דין מחיצה.

השליח של המוקד שליווה את העובדים, כדי לשים לב לקיום פרטי ההלכות, הורה להם שכיון שהם מצמידים את הגדר לעמוד, יוצא שהעמוד כבר סמוך למחיצה, ואין פירצה בסמוך לעמוד, א"כ הפירצה נידונה כפירצה בין שתי מחיצות שאפשר לדון בהן עומד מרובה, [אם לא בקעי בה רבים]. ולכן אם הגדר יותר ארוכה מהמקום שהוא בספק תל המתלקט, אומרים עומד מרובה עד המקום שאינו מסופק, והעמוד וצורת הפתח כשרים כהלכה.

והנה יש לדון איזה שיעור של אורך מחיצה, צריך שתהיה סמוכה לעמוד של צורת הפתח, האם מספיק מחיצה באורך ד' טפחים, או שמא צריך שיעור של ד' אמות. ועיין בגמ' עירובין (דף ו.ו.) בסוגיא של מבוי שיש לו פירצה מצידו סמוך לראשו, שכתב רש"י וכן פסק השו"ע (סי' שס"ה סעיף א') שאם יש כותל ד' טפחים, כבר נחשב שהקורה שבראש המבוי סמוכה לכותל, והפירצה נידונה כשאר הפירצות באמצע הכותל. ולפ"ו יש ראייה לנידון דידן שאם יש כותל ד' טפחים סמוך לעמוד, יש לדון את העמוד שהוא סמוך למחיצה, והפירצה נידונה לעצמה כדיני פירצות במחיצות בעומד מרובה. [ומש"כ (שם דף ה.) לגבי מבוי שאין בחללו י', וחוקק בו להשלימו ל"י, צריך שיחוקק ד' אמות (וכ"פ השו"ע סי' שס"ג סכ"א), היינו משום דין מבוי, שהשיעור המינימלי של מבוי צריך שיהיה לפחות ד' אמות]. וכן הוראת רבני העירובים שמעיקר הדין מספיק שתהיה מחיצה ד' טפחים סמוכה לעמוד, ויש מצריכים להחמיר שיהיה ד' אמות.

מקרה כזה אירע באחד העירובים השכונתיים המהודרים בבני ברק, שנפרצה גדר הסמוכה לעמוד, אבל נשארו ד' טפחים הסמוכים לעמוד. והנה דין זה דומה ממש למקרה הנ"ל, וכאשר הגיע אחד מרבני העירובים ובדק את העירוב, העיר לאחראי שהמחיצה הסמוכה היא רק ד' טפחים, ויש מקום להחמיר שתהיה ד' אמות, ומן הראוי להשלימה, אך לא מעיקר הדין.

לברורים בנושאי עירובין, וכן לתרומות וסיוע בהפצת הגליון:

מוקד העירוב השכונתי

קו מידע הלכתי ומידע אקטואלי על גבולות העירובים השכונתיים

ייתן לקבל את הגליון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- A83320@GMAIL.COM

